

Tema 8. Excepcions i interrupcions

Joan Manuel Parcerisa

UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA
BARCELONATECH
Facultat d'Informàtica de Barcelona

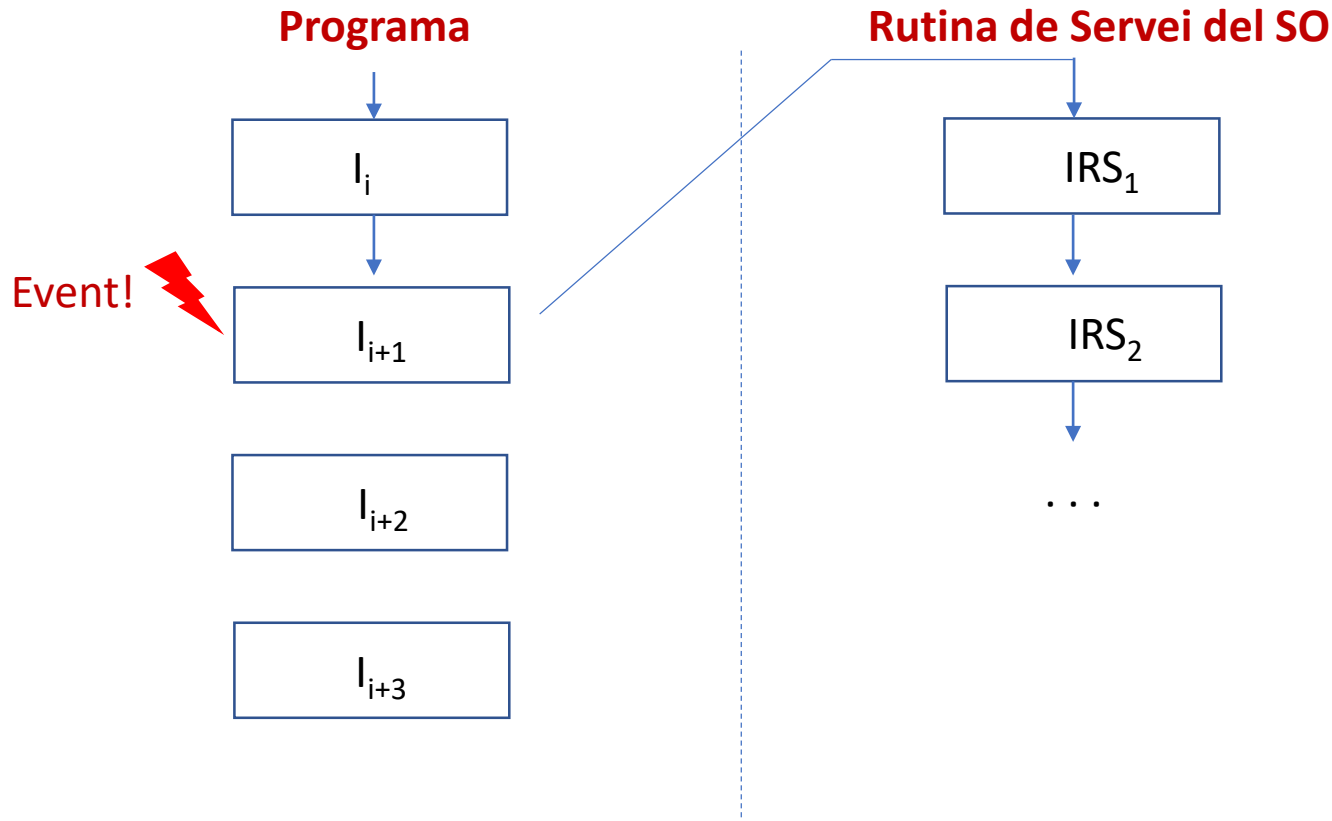

Excepcions i Interrupcions

- Introducció
  - Tipologia d'interrupcions i excepcions
  - Cronologia d'una excepció
- Implementació en MIPS
- Tres exemples concrets

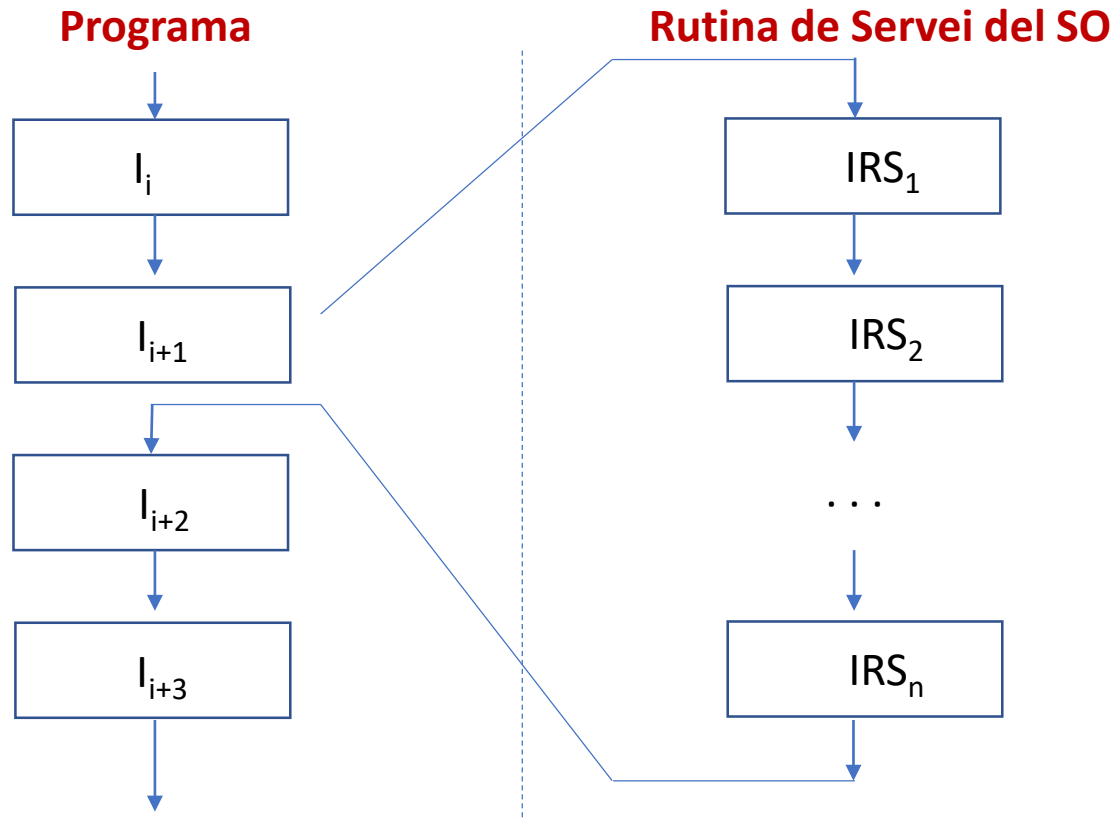
Concepte

- **Interrupcions:** mecanisme del processador que altera el flux de control normal del programa sense intervenir cap instrucció de salt
  - Degut a un **event** inesperat o rar (extern o intern)
  - Necessita ser tractat per una **Rutina de Servei del Sistema Operatiu**

Concepte

- **Interrupcions:** mecanisme del processador que altera el flux de control normal del programa sense intervenir cap instrucció de salt
  - Degut a un *event* inesperat o rar (extern o intern)
  - Necessita ser tractat per una **Rutina de Servei del Sistema Operatiu**

Tipologia d'interrupcions i excepcions

- **Excepcions** (o *interrupcions síncrones*)
  - Excepcions per violació d'una restricció
    - Instrucció privilegiada, opcode invàlid
    - Overflow aritmètic, divisió per zero, adreça no-alineada
  - Fallades de memòria virtual
    - Fallada de pàgina, fallada de TLB, violació de proteccions
  - Causades expressament per una instrucció
    - Crides al sistema (invocades amb *syscall*)
    - Traps: breakpoint, debug

Tipologia d'interrupcions i excepcions

- **Excepcions** (o *interrupcions síncrones*)
  - Excepcions per violació d'una restricció
    - Instrucció privilegiada, opcode invàlid
    - Overflow aritmètic, divisió per zero, adreça no-alineada
  - Fallades de memòria virtual
    - Fallada de pàgina, fallada de TLB, violació de proteccions
  - Causades expressament per una instrucció
    - Crides al sistema (invocades amb *syscall*)
    - Traps: breakpoint, debug
- **Interrupcions** (o *interrupcions asíncrones*)
  - Degudes a events *externs* al processador
    - Petició de servei d'un dispositiu d'E/S
    - Expiració del temporitzador
    - Anomalia del hardware, tall d'energia

Cronologia d'una excepció

1. Es detecta una excepció o interrupció
  - Al decodificador: opcode il·legal, instruc. privilegiada, syscall
  - A la MMU: fallades de memòria virtual
  - A la ALU: adreça no-alineada, overflow, divisió per zero
  - Un dispositiu d'E/S ha activat el senyal extern INT: interrupció

Cronologia d'una excepció

1. Es detecta una excepció o interrupció

- Al decodificador: opcode il·legal, instruc. privilegiada, syscall
- A la MMU: fallades de memòria virtual
- A la ALU: adreça no-alineada, overflow, divisió per zero
- Un dispositiu d'E/S ha activat el senyal extern INT: interrupció

2. La Unitat de Control de la CPU decideix...

- Si és una **excepció**: avorta la instrucció en curs, inhibint l'escriptura en registres, memòria, etc.
- En cas **d'interrupció**: espera que finalitzi la instrucció en curs

Cronologia d'una excepció

1. Es detecta una excepció o interrupció

- Al decodificador: opcode il·legal, instruc. privilegiada, syscall
- A la MMU: fallades de memòria virtual
- A la ALU: adreça no-alineada, overflow, divisió per zero
- Un dispositiu d'E/S ha activat el senyal extern INT: interrupció

2. La Unitat de Control de la CPU decideix...

- Si és una **excepció**: avorta la instrucció en curs, inhibint l'escriptura en registres, memòria, etc.
- En cas **d'interrupció**: espera que finalitzi la instrucció en curs

3. A continuació, salta a la RSE

- És la *Rutina de Servei d'Excepcions* o *Exception Handler*
- És el codi del SO que fa el tractament d'excepcions i interrupcions
- Com se salta? → Posant al PC l'adreça inicial de la RSE

Cronologia d'una excepció

1. Es detecta una excepció o interrupció
  - Al decodificador: opcode il·legal, instruc. privilegiada, syscall
  - A la MMU: fallades de memòria virtual
  - A la ALU: adreça no-alineada, overflow, divisió per zero
  - Un dispositiu d'E/S ha activat el senyal extern INT: interrupció
2. La Unitat de Control de la CPU decideix...
  - Si és una **excepció**: avorta la instrucció en curs, inhibint l'escriptura en registres, memòria, etc.
  - En cas **d'interrupció**: espera que finalitzi la instrucció en curs
3. A continuació, salta a la RSE
  - És la *Rutina de Servei d'Excepcions* o *Exception Handler*
  - És el codi del SO que fa el tractament d'excepcions i interrupcions
  - Com se salta? → Posant al PC l'adreça inicial de la RSE
4. I un cop acaba la RSE
  - Pot retornar al programa o avortar-lo, segons el tipus d'excepció

Funcions de la RSE: violació de restriccions

- Excepcions per violació d'una restricció
  - Instrucció privilegiada, opcode invàlid
  - Overflow aritmètic, divisió per zero, adreça no-alineada

Funcions de la RSE: violació de restriccions

- **Excepcions per violació d'una restricció**
  - Instrucció privilegiada, opcode invàlid
  - Overflow aritmètic, divisió per zero, adreça no-alineada
- Normalment no hi ha tractament
  - La RSE avorta l'execució del programa

Funcions de la RSE: violació de restriccions

- **Excepcions per violació d'una restricció**
  - Instrucció privilegiada, opcode invàlid
  - Overflow aritmètic, divisió per zero, adreça no-alineada
- Normalment no hi ha tractament
  - La RSE avorta l'execució del programa
- En alguns casos la RSE pot resoldre el problema
  - Per exemple, si el SO emula per software la instrucció
  - Llavors es dóna per executada i se salta a la instrucció següent a la que ha causat l'excepció

Funcions de la RSE: memòria virtual

- **Excepcions de fallada de pàgina o de TLB**
  - Es produeixen quan es tradueix una adreça lògica a física

Funcions de la RSE: memòria virtual

- **Excepcions de fallada de pàgina o de TLB**
  - Es produeixen quan es tradueix una adreça lògica a física
- **Fallada de TLB**
  - Causa excepció en processadors com MIPS (altres ho resolen per hw)
  - La RSE copia l'entrada de la TP a una entrada lliure del TLB

Funcions de la RSE: memòria virtual

- **Excepcions de fallada de pàgina o de TLB**
  - Es produeixen quan es tradueix una adreça lògica a física
- **Fallada de TLB**
  - Causa excepció en processadors com MIPS (altres ho resolen per hw)
  - La RSE copia l'entrada de la TP a una entrada lliure del TLB
- **Fallada de pàgina**
  - La RSE copia la pàgina del disc a un marc lliure en MP, i actualitza la TP i el TLB

Funcions de la RSE: memòria virtual

- **Excepcions de fallada de pàgina o de TLB**
  - Es produeixen quan es tradueix una adreça lògica a física
- **Fallada de TLB**
  - Causa excepció en processadors com MIPS (altres ho resolen per hw)
  - La RSE copia l'entrada de la TP a una entrada lliure del TLB
- **Fallada de pàgina**
  - La RSE copia la pàgina del disc a un marc lliure en MP, i actualitza la TP i el TLB
- **Un cop finalitza la RSE, en els 2 casos**
  - Se salta a la instrucció que ha causat l'excepció (es reexecutarà)

Funcions de la RSE: crides al sistema

- Excepcions de crida al sistema i trap
  - Es produeixen en executar una instrucció *syscall* o *trap*

Funcions de la RSE: crides al sistema

- **Excepcions de crida al sistema i trap**
  - Es produeixen en executar una instrucció *syscall* o *trap*
- És similar a una crida a subrutina
  - Amb pas de paràmetres i retorn de resultats
  - La RSE executa el servei sol·licitat del SO

Funcions de la RSE: crides al sistema

- **Excepcions de crida al sistema i trap**
  - Es produeixen en executar una instrucció *syscall* o *trap*
- És similar a una crida a subrutina
  - Amb pas de paràmetres i retorn de resultats
  - La RSE executa el servei sol·licitat del SO
- Un cop finalitza la RSE
  - La instrucció causant es dona per executada i se salta a la següent

Funcions de la RSE: interrupcions

- **Interrupcions**
  - Causades per l'activació del senyal INT (petició d'interrupció) d'algun dispositiu d'E/S

Funcions de la RSE: interrupcions

- **Interrupcions**
  - Causades per l'activació del senyal INT (petició d'interrupció) d'algun dispositiu d'E/S
- La petició no s'atén fins que acaba la instrucció en curs
  - Queda registrada en un registre de peticions pendents
  - Quan s'atén, la RSE sol transferir dades al/del dispositiu
  - El SO pot planificar altres processos mentre dura l'operació d'E/S

Funcions de la RSE: interrupcions

- **Interrupcions**
  - Causades per l'activació del senyal INT (petició d'interrupció) d'algun dispositiu d'E/S
- La petició no s'atén fins que acaba la instrucció en curs
  - Queda registrada en un registre de peticions pendents
  - Quan s'atén, la RSE sol transferir dades al/del dispositiu
  - El SO pot planificar altres processos mentre dura l'operació d'E/S
- Un cop finalitza la RSE
  - El programa continua l'execució a partir de la següent instrucció

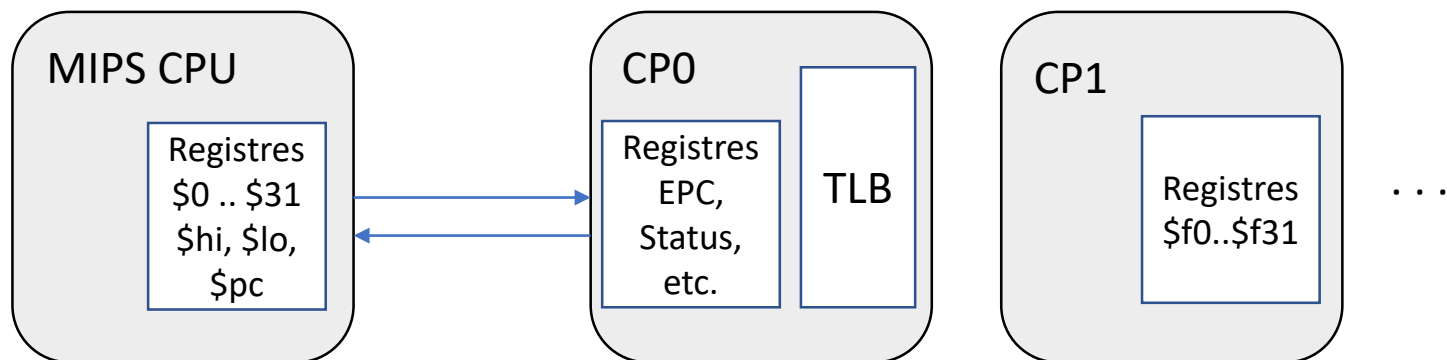
Excepcions i Interrupcions

- Introducció
- Implementació en MIPS
  - El coprocessador de sistema CP0
  - Accions del hardware en una excepció
  - Accions del software (RSE) en una excepció
- Tres exemples concrets

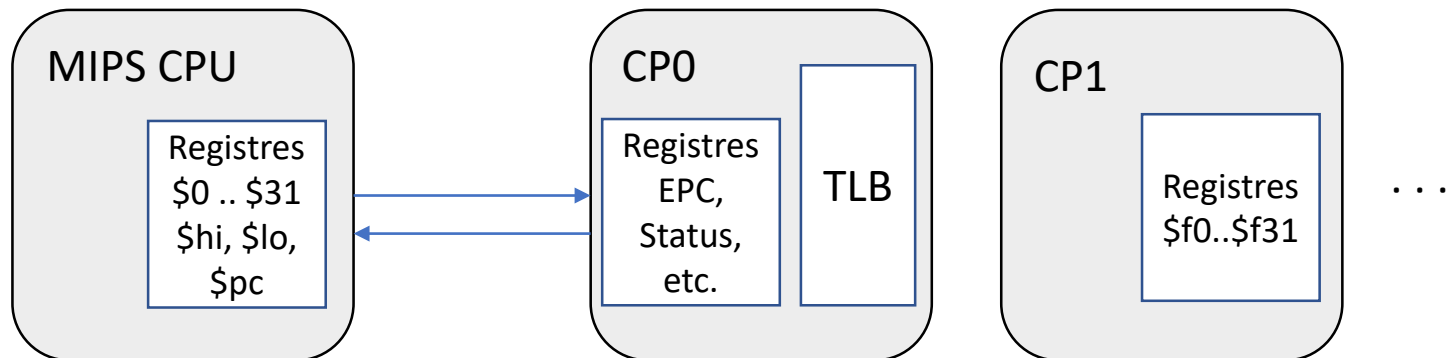
El coprocessador de sistema CP0

- Coprocessador del sistema CP0
  - Controla el tractament d'excepcions i la traducció amb TLB

El coprocessador de sistema CP0

- Coprocessador del sistema CP0
  - Controla el tractament **d'excepcions** i la **traducció amb TLB**
- Afegeix instruccions addicionals
  - Privilegiades: sols es poden executar en mode sistema

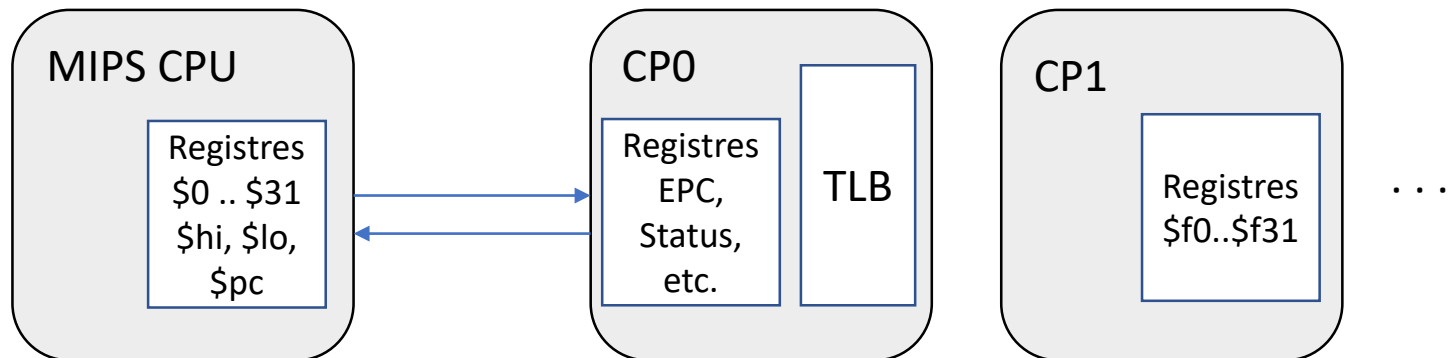

El coprocessador de sistema CP0

- Coprocessador del sistema CP0
  - Controla el tractament **d'excepcions** i la **traducció amb TLB**
- Afegeix instruccions addicionals
  - Privilegiades: sols es poden executar en mode sistema
- Té un banc de registres específic
  - Només són accessibles per les instruccions privilegiades
  - Per exemple, per copiar-los de CP0 a CPU o viceversa:

`mfc0 rt, rd_c0`   `# rt ← rd_c0`

`mtc0 rt, rd_c0`   `# rt → rd_c0`

El coprocessador de sistema CP0

EPC (\$14)

Adreça (PC) de la instrucció interrompuda

- **Registre EPC** (Exception Program Counter, \$14)
  - Registre de lectura/escriptura
  - Abans d'invocar la RSE, el processador guarda el valor actual del PC en EPC, serà l'adreça de retorn

El coprocessador de sistema CP0

EPC (\$14)

Adreça (PC) de la instrucció interrompuda

- **Registre EPC** (Exception Program Counter, \$14)
  - Registre de lectura/escriptura
  - Abans d'invocar la RSE, el processador guarda el valor actual del PC en EPC, serà l'adreça de retorn
- Una pregunta de test...
  - Per què no es pot guardar l'adreça de retorn en \$ra?

El coprocessador de sistema CP0

EPC (\$14)

Adreça (PC) de la instrucció interrompuda

- **Registre EPC** (Exception Program Counter, \$14)
  - Registre de lectura/escriptura
  - Abans d'invocar la RSE, el processador guarda el valor actual del PC en EPC, serà l'adreça de retorn
- Una pregunta de test...
  - Per què no es pot guardar l'adreça de retorn en \$ra?
- On apunta el PC que es guarda a l'EPC?
  - **Excepció**: com que la instrucció en curs s'avorta
→ el PC no s'ha incrementat i apunta a la instrucció en curs

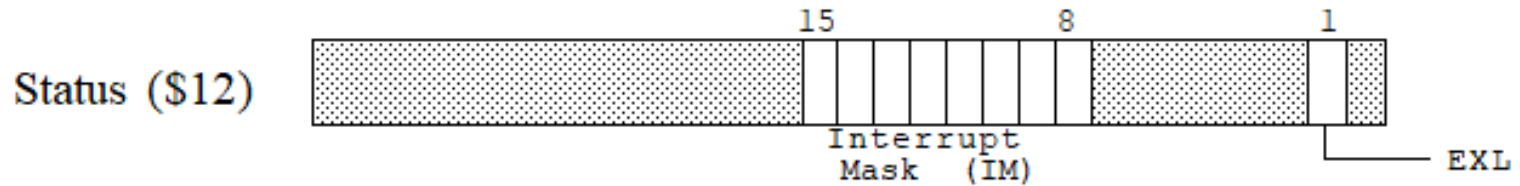
El coprocessador de sistema CP0

EPC (\$14)

Adreça (PC) de la instrucció interrompuda

- **Registre EPC** (Exception Program Counter, \$14)
  - Registre de lectura/escriptura
  - Abans d'invocar la RSE, el processador guarda el valor actual del PC en EPC, serà l'adreça de retorn
- Una pregunta de test...
  - Per què no es pot guardar l'adreça de retorn en \$ra?
- On apunta el PC que es guarda a l'EPC?
  - **Excepció**: com que la instrucció en curs s'avorta
    - el PC no s'ha incrementat i apunta a la instrucció en curs
  - **Interrupció**: com que la instrucció en curs ja ha finalitzat
    - el PC s'ha incrementat i apunta a la següent

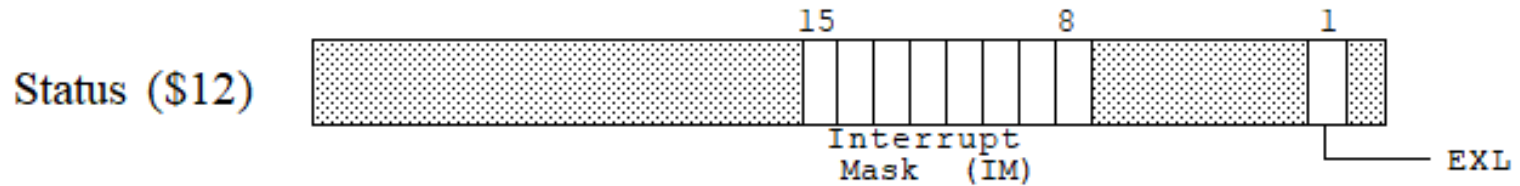
El coprocessador de sistema CP0

- **Registre Status (\$12):**
- **Bit EXL** (Exception Level), té 2 funcions:
  - **Mode usuari / mode sistema**
    - Si EXL=0, el processador està en mode usuari
    - Si EXL=1, el processador està en mode sistema, té accés a les adreces del SO, i pot executar instruccions privilegiades
    - S'activa quan es produeix una excepció o interrupció

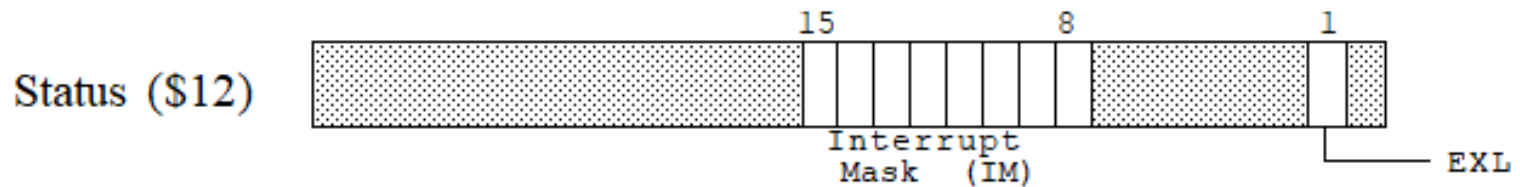

El coprocessador de sistema CP0

- **Registre Status (\$12):**
- **Bit EXL** (Exception Level), té 2 funcions:
  - **Mode usuari / mode sistema**
    - Si EXL=0, el processador està en mode usuari
    - Si EXL=1, el processador està en mode sistema, té accés a les adreces del SO, i pot executar instruccions privilegiades
    - S'activa quan es produeix una excepció o interrupció
  - Si EXL=1, totes les **interrupcions estan inhibides** i s'ignoren (però no es poden inhibir les excepcions!)

El coprocessador de sistema CP0

- **Registre Status (\$12):**
- **Bit EXL** (Exception Level), té 2 funcions:
  - **Mode usuari / mode sistema**
    - Si EXL=0, el processador està en mode usuari
    - Si EXL=1, el processador està en mode sistema, té accés a les adreces del SO, i pot executar instruccions privilegiades
    - S'activa quan es produeix una excepció o interrupció
  - Si EXL=1, totes les **interrupcions estan inhibides** i s'ignoren (però no es poden inhibir les excepcions!)
- **8 bits de IM** (Interrupt Mask)
  - 1 bit per a cada tipus d'interrupció
  - Si el bit val 1, les interrupcions d'aquest tipus estan **habilitades**

El coprocessador de sistema CP0

- **Registre Cause** (\$13), de sols lectura
- **Camp ExcCode**, codifica la causa de l'excepció, p.ex:

Núm	Nom	Causa
0	Int	interrupció d'un dispositiu hardware d'E/S
1	Mod	fallada de TLB per pàgina modificada (primera escriptura a pàgina)
2	TLBL	fallada de TLB (o fallada de pàgina) per lectura
3	TLBS	fallada de TLB (o fallada de pàgina) per escriptura
4	AdEL	error d'adreça per lectura (accés mal alineat, o a espai de sistema no permès)
5	AdES	error d'adreça per escriptura (accés mal alineat, o a espai de sistema no permès)
6	IBE	error de bus (instruction fetch), p.ex. adreça física inexistent
7	DBE	error de bus (dades de load/store), p.ex. adreça física inexistent
8	Sys	crida al sistema (causada per la instrucció syscall)
9	Bp	breakpoint (causada per la instrucció break)
10	RI	instrucció reservada. p.ex. codis d'operació inexistent
11	CpU	coprocessador no implementat, p.ex. accés a CP0 en mode usuari
12	Ov	overflow aritmètic d'enters (instruccions add, sub, addi)
13	Tr	trap (causada per una instrucció de trap)
15	FPE	excepció de coma flotant: consultar detalls als registres del coprocessador CP1

El coprocessador de sistema CP0

- **8 bits de IP (Interrupt Pending)**

- Un per cada tipus d'interrupció
- Quan es rep una petició d'interrupció s'activa el bit corresponent
- El bit roman activat mentre el dispositiu mantingui el senyal de petició activat

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC
- ... una **interrupció** (i les interrupcions estan permeses, EXL=0)
  - Finalitza la instrucció en curs
  - Es comproven les peticions pendents ($IP_i=1$) i habilitades ($IM_i=1$)
  - Si n'hi ha més d'una, se selecciona la més prioritària

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC
- ... una **interrupció** (i les interrupcions estan permeses, EXL=0)
  - Finalitza la instrucció en curs
  - Es comproven les peticions pendents ($IP_i=1$) i habilitades ($IM_i=1$)
  - Si n'hi ha més d'una, se selecciona la més prioritària

2. Guarda el PC en el **registre EPC**

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC
- ... una **interrupció** (i les interrupcions estan permeses, EXL=0)
  - Finalitza la instrucció en curs
  - Es comproven les peticions pendents ($IP_i=1$) i habilitades ($IM_i=1$)
  - Si n'hi ha més d'una, se selecciona la més prioritària

2. Guarda el PC en el **registre EPC**

3. Escriu la causa en el camp ExcCode del **registre Cause**

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC
- ... una **interrupció** (i les interrupcions estan permeses, EXL=0)
  - Finalitza la instrucció en curs
  - Es comproven les peticions pendents ($IP_i=1$) i habilitades ($IM_i=1$)
  - Si n'hi ha més d'una, se selecciona la més prioritària

2. Guarda el PC en el **registre EPC**

3. Escriu la causa en el camp ExcCode del **registre Cause**

4. Posa a 1 el **bit EXL** (mode sistema, interrupc. inhibides)

Accions del hardware en una excepció

1. Quan el hardware detecta...

- ... una **excepció**
  - La instrucció en curs s'avorta: no escriu en registres o memòria
  - No s'incrementa el PC
- ... una **interrupció** (i les interrupcions estan permeses, EXL=0)
  - Finalitza la instrucció en curs
  - Es comproven les peticions pendents ($IP_i=1$) i habilitades ($IM_i=1$)
  - Si n'hi ha més d'una, se selecciona la més prioritària

2. Guarda el PC en el **registre EPC**

3. Escriu la causa en el camp ExcCode del **registre Cause**

4. Posa a 1 el **bit EXL** (mode sistema, interrupc. inhibides)

5. Escriu en el **PC** l'adreça base de la rutina de servei (en MIPS, hi ha 2 rutines de servei diferents)

- **RSE** (genèrica), PC = 0x800000180
- **TLBmiss** (sols fallades de TLB), PC = 0x80000000

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)
3. Saltar a una subrutina específica, la qual pot...
  - ... avortar el programa
  - ... bloquejar-lo temporalment, donant pas a altres programes
  - ... o solucionar el problema i continuar l'execució del programa

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)
3. Saltar a una subrutina específica, la qual pot...
  - ... avortar el programa
  - ... bloquejar-lo temporalment, donant pas a altres programes
  - ... o solucionar el problema i continuar l'execució del programa
4. En cas de **syscall**, sumar 4 a EPC per no reexecutar-la

Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)
3. Saltar a una subrutina específica, la qual pot...
  - ... avortar el programa
  - ... bloquejar-lo temporalment, donant pas a altres programes
  - ... o solucionar el problema i continuar l'execució del programa
4. En cas de **syscall**, sumar 4 a EPC per no reexecutar-la
5. Restaurar tots els registres salvats a la pila

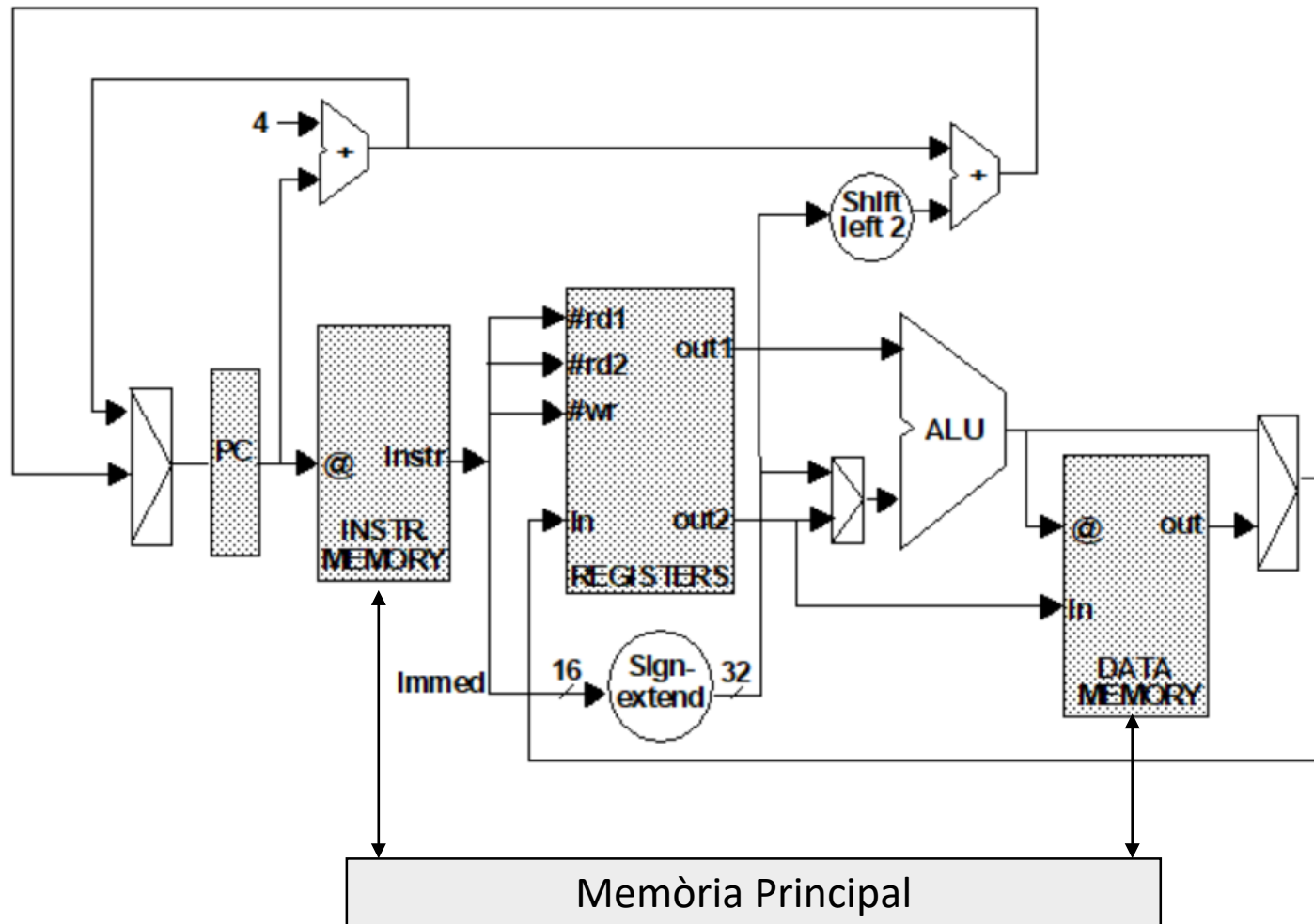
Accions software en una excepció (RSE)

1. La RSE ha de preservar l'estat del programa interromput
  - Salva **TOTS** els registres (\$0 - \$31) a la pila (excepte \$k0, \$k1)
  - No cal salvar els registres de coma flotant (\$f0 - \$f31)
    - Sols si invoca alguna subrutina específica on es modifiquin
2. Identificar la causa (**ExcCode** en el registre Cause)
3. Saltar a una subrutina específica, la qual pot...
  - ... avortar el programa
  - ... bloquejar-lo temporalment, donant pas a altres programes
  - ... o solucionar el problema i continuar l'execució del programa
4. En cas de **syscall**, sumar 4 a EPC per no reexecutar-la
5. Restaurar tots els registres salvats a la pila
6. Retornar, usant la instrucció **eret** (exception return)
  - Posa EXL=0 (mode usuari, interrupcions permeses)
  - Copia EPC en el PC (salta a l'adreça de retorn)

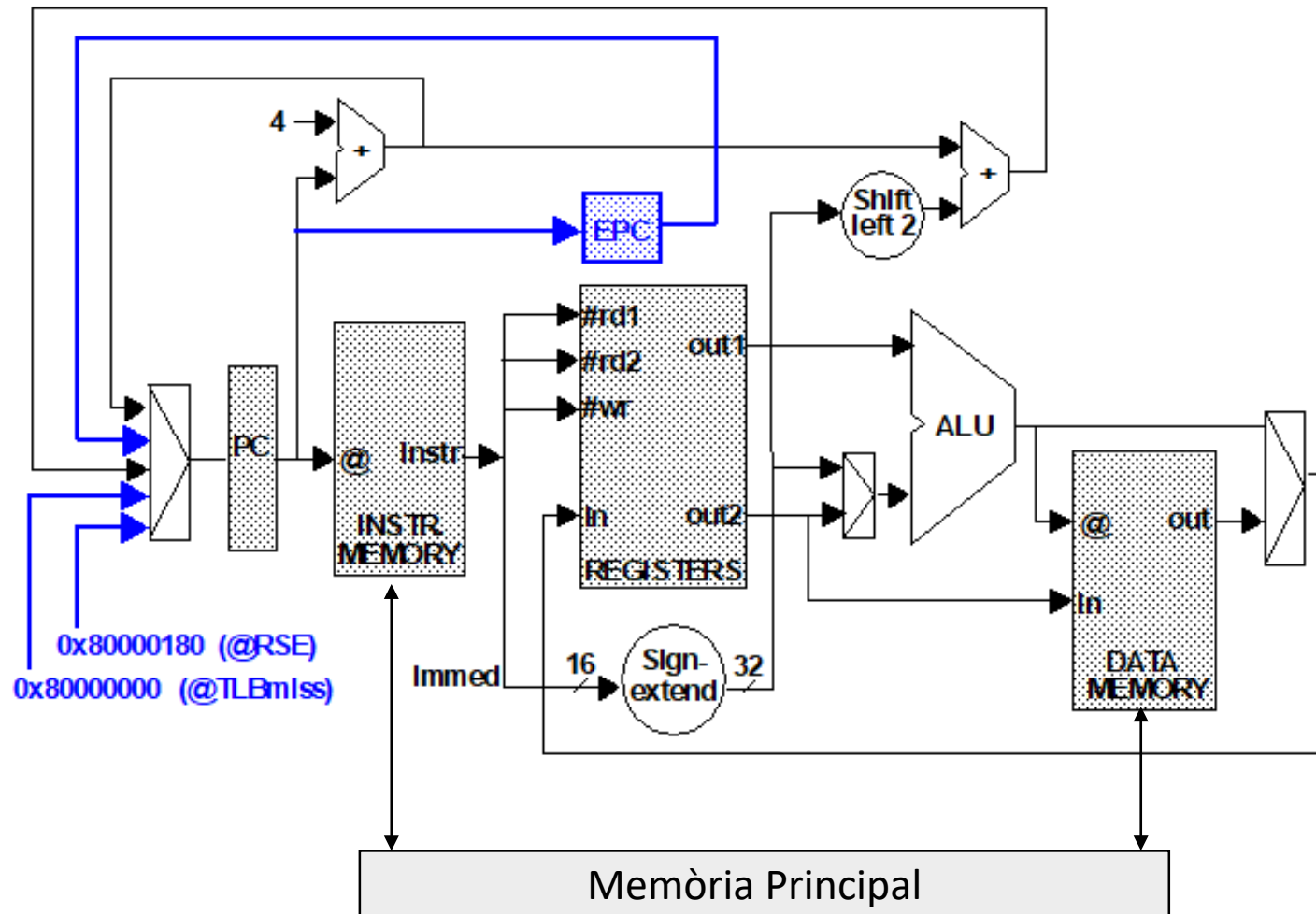
Canvis al camí de dades del MIPS

- Possible disseny d'un MIPS

Canvis al camí de dades del MIPS

- Possible disseny d'un MIPS incloent suport d'excepcions

Un exemple senzill de RSE (1)

```
.ktext 0x80000180          # secció "kernel text"

RSE:
# Salvar TOTS els registres incloent $hi, $lo però no $k0, $k1, $sp
addiu $sp, $sp, -128
sw     $1, 0($sp)
sw     $2, 4($sp)
sw     $3, 8($sp)
sw     $4, 12($sp)
. . .
sw     $31, 124($sp)

# Passar paràmetres Cause i EPC a una rutina específica
mfc0   $a0, $13             # Passa Cause Register (amb ExcCode)
mfc0   $a1, $14             # Passa EPC
jal     handler_dispatcher   # invocarà el handler que correspongui
                                # i decidirà on ha de retornar la RSE
mtc0   $v0, $14             # copiar resultat a EPC

# Restaurar registres i pila
addiu $sp, $sp, -128
lw     $1, 0($sp)
lw     $2, 4($sp)
lw     $3, 8($sp)
lw     $4, 12($sp)
. . .
```

Un exemple senzill de RSE (2)

```
sw      $3, 8($sp)
sw      $4, 12($sp)
. . .
sw      $31, 124($sp)

# Passar paràmetres Cause i EPC a una rutina específica
mfc0    $a0, $13          # Passa Cause Register (amb ExcCode)
mfc0    $a1, $14          # Passa EPC
jal     handler_dispatcher # invocarà el handler que correspongui
                                # i decidirà on ha de retornar la RSE
mtc0    $v0, $14          # copiar resultat a EPC

# Restaurar registres i pila
addiu   $sp, $sp, -128
lw      $1, 0($sp)
lw      $2, 4($sp)
lw      $3, 8($sp)
lw      $4, 12($sp)
. . .
lw      $31, 124($sp)
addiu   $sp, $sp, 128

# Retornar al programa d'usuari, posant EXL=0 i PC=EPC
eret
```

Un exemple senzill de RSE (3)

```
sw      $3, 8($sp)
sw      $4, 12($sp)
. . .
sw      $31, 124($sp)

# Passar paràmetres Cause i EPC a una rutina específica
mfc0    $a0, $13          # Passa Cause Register (amb ExcCode)
mfc0    $a1, $14          # Passa EPC
jal     handler_dispatcher # invocarà el handler que correspongui
                                # i decidirà on ha de retornar la RSE
mtc0    $v0, $14          # copiar resultat a EPC

# Restaurar registres i pila
addiu   $sp, $sp, -128
lw      $1, 0($sp)
lw      $2, 4($sp)
lw      $3, 8($sp)
lw      $4, 12($sp)
. . .
lw      $31, 124($sp)
addiu   $sp, $sp, 128

# Retornar al programa d'usuari, posant EXL=0 i PC=EPC
eret
```

Un exemple senzill de RSE (4)

```
sw      $3, 8($sp)
sw      $4, 12($sp)
. . .
sw      $31, 124($sp)

# Passar paràmetres Cause i EPC a una rutina específica
mfc0    $a0, $13          # Passa Cause Register (amb ExcCode)
mfc0    $a1, $14          # Passa EPC
jal     handler_dispatcher # invocarà el handler que correspongui
                                # i decidirà on ha de retornar la RSE
mtc0    $v0, $14          # copiar resultat a EPC

# Restaurar registres i pila
addiu   $sp, $sp, -128
lw      $1, 0($sp)
lw      $2, 4($sp)
lw      $3, 8($sp)
lw      $4, 12($sp)
. . .
lw      $31, 124($sp)
addiu   $sp, $sp, 128

# Retornar al programa d'usuari, posant EXL=0 i PC=EPC
eret
```

Excepcions i Interrupcions

- Introducció
- Implementació en MIPS
- Tres exemples concrets
  - L'excepció de fallada de TLB
  - L'excepció de crida al sistema
  - Les interrupcions d'E/S

Fallada de TLB

- Fallada de TLB
  - La CPU accedeix a una adreça i el TLB no en té la traducció
- Tractament
  - Buscar entrada lliure al TLB (o seleccionar-ne una a reemplaçar)
  - Copiar-hi l'entrada corresponent de la TP (PTE)
  - Inclou els bits: Marc de pàgina (PPN), Presència (V) i Dirty (D)
  - Afegir-hi el número de pàgina VPN (etiqueta de la traducció)

Fallada de TLB en MIPS

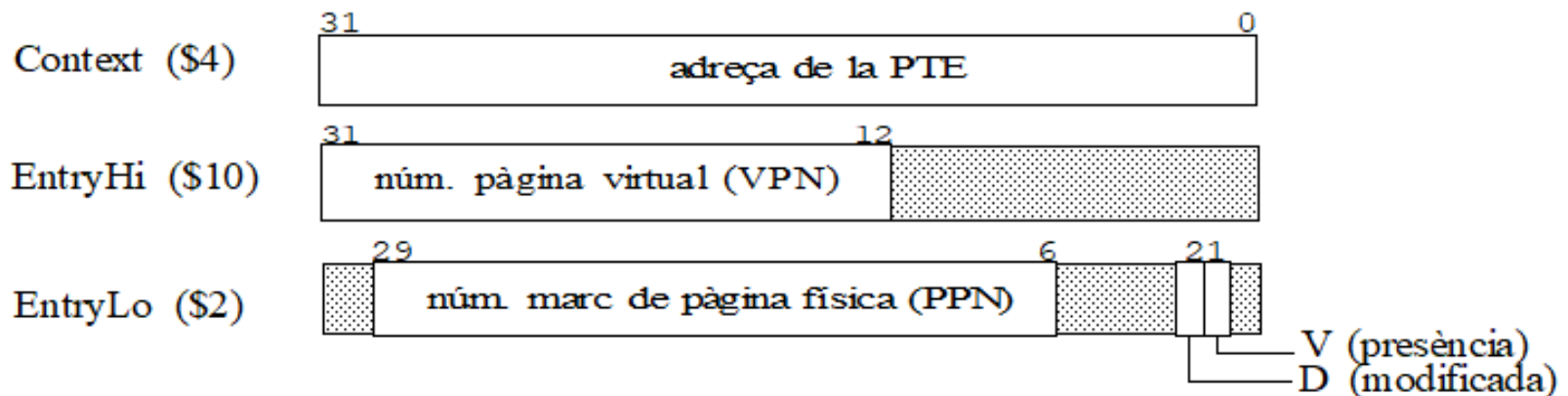
- En MIPS, les fallades de TLB causen excepció
  - Les tracta una subrutina del SO (software)
  - Són relativament freqüents, cal tractar-les eficientment
  - Però la RSE genèrica (@ = 0x80000180) és massa lenta (salvar tots els registres, etc...) !!

Fallada de TLB en MIPS

- En MIPS, les fallades de TLB causen excepció
  - Les tracta una subrutina del SO (software)
  - Són relativament freqüents, cal tractar-les eficientment
  - Però la RSE genèrica (@ = 0x80000180) és massa lenta (salvar tots els registres, etc...) !!
- Rutina específica
  - TLBmiss (@ = 0x80000000) → molt ràpida (menys de 13 cicles)
  - No salva registres a la pila (sols modifica \$k1, que no cal salvar perquè està reservat per al SO)

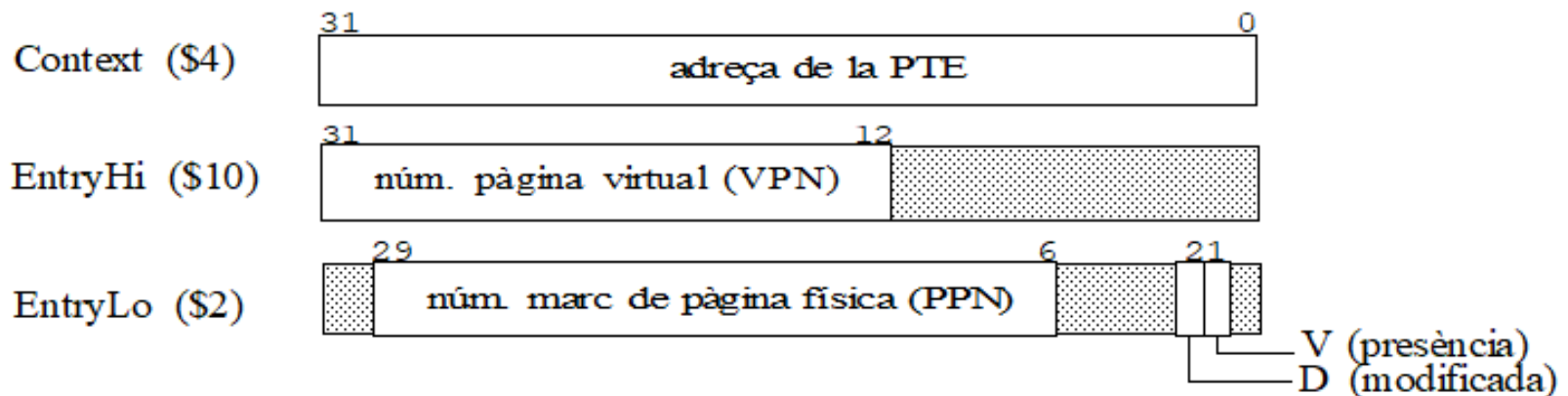
Fallada de TLB en MIPS

- En MIPS, les fallades de TLB causen excepció
  - Les tracta una subrutina del SO (software)
  - Són relativament freqüents, cal tractar-les eficientment
  - Però la RSE genèrica (@ = 0x80000180) és massa lenta (salvar tots els registres, etc...) !!
- Rutina específica
  - TLBmiss (@ = 0x80000000) → molt ràpida (menys de 13 cicles)
  - No salva registres a la pila (sols modifica \$k1, que no cal salvar perquè està reservat per al SO)
- Registres del CP0 per a la gestió del TLB

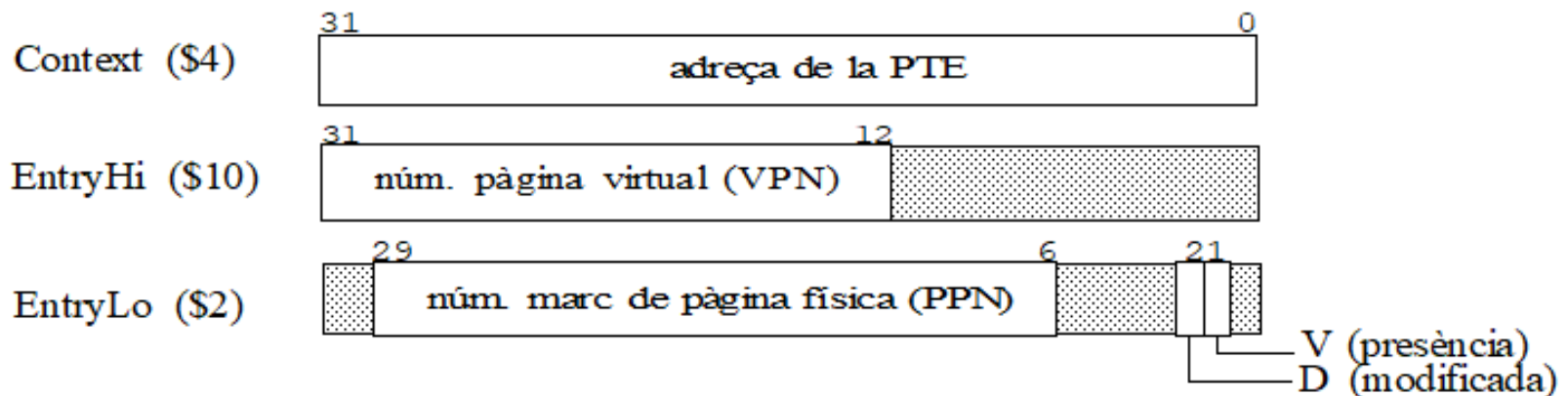
Fallada de TLB en MIPS

- Quan el hardware detecta la fallada de TLB...
  - ... copia el PC en EPC, i posa el bit EXL=1
  - ... escriu en ExcCode el codi TLBL (fetch o load) o TLBS (store) (com s'ha explicat abans)

Fallada de TLB en MIPS

- Quan el hardware detecta la fallada de TLB...
  - ... copia el PC en EPC, i posa el bit EXL=1
  - ... escriu en ExcCode el codi TLBL (fetch o load) o TLBS (store) (com s'ha explicat abans)
- I a més a més...
  - ... escriu en el PC l'adreça base de TLBmiss (= 0x80000000)
  - ... escriu l'adreça de l'entrada de la TP (PTE) al **registre Context**
  - ... Escriu els 20 bits del VPN al **registre EntryHi**

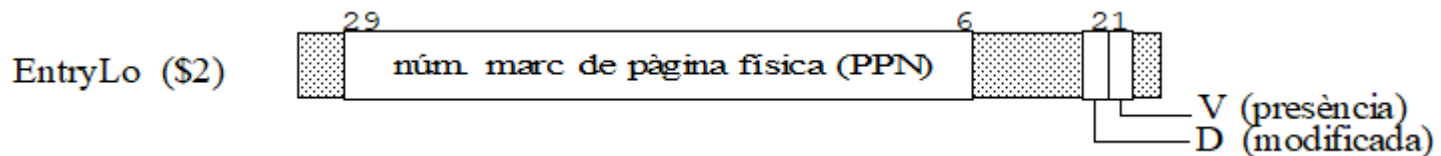
Exemple de rutina TLBmiss

```
.ktext 0x80000000
```

```
TLBmiss:
```

```
mfc0    $k1, $4      # Còpia Context (adreça de la PTE) en $k1
lw      $k1, 0($k1)   # Llegeix la PTE (traducció) en $k1
mtc0    $k1, $2      # Còpia la traducció a EntryLo
tlbwr                                # Escriu EntryHi|EntryLo al TLB
eret                                # Retorna al programa
```

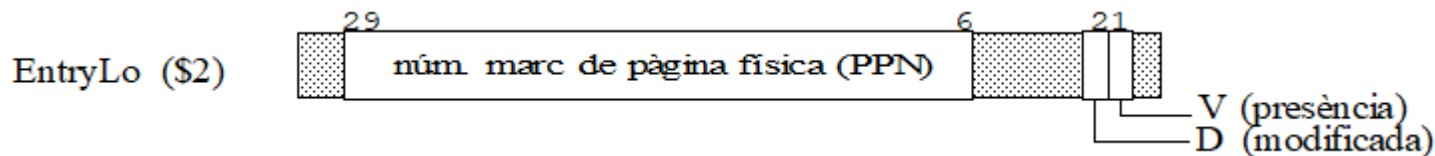
- Fa còpia de la PTE (32 bits) al registre **EntryLo**

Exemple de rutina TLBmiss

```
.ktext 0x80000000
TLBmiss:
    mfc0    $k1, $4          # Còpia Context (adreça de la PTE) en $k1
    lw      $k1, 0($k1)      # Llegeix la PTE (traducció) en $k1
    mtc0    $k1, $2          # Còpia la traducció a EntryLo
    tlbwr                    # Escriv EntryHi|EntryLo al TLB
    eret                      # Retorna al programa
```

- Fa còpia de la PTE (32 bits) al registre EntryLo

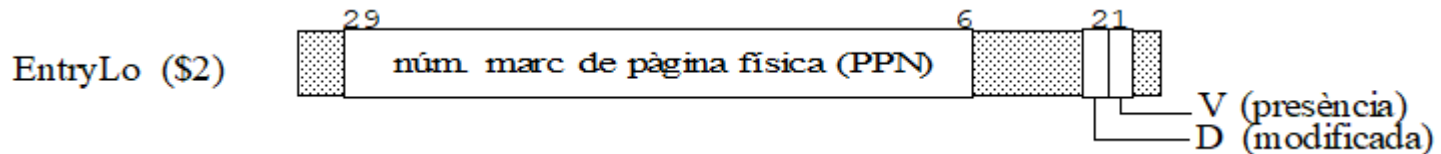

- **TLBWR** = "TLB Write Random"
  - Selecciona una entrada del TLB aleatòriament
  - Hi escriu el contingut de EntryHi (VPN) i EntryLo (traducció)

Exemple de rutina TLBmiss

```
.ktext 0x80000000
TLBmiss:
    mfc0    $k1, $4          # Còpia Context (adreça de la PTE) en $k1
    lw      $k1, 0($k1)      # Llegeix la PTE (traducció) en $k1
    mtc0    $k1, $2          # Còpia la traducció a EntryLo
    tlbwr                    # Escriv EntryHi|EntryLo al TLB
    eret                      # Retorna al programa
```

- Fa còpia de la PTE (32 bits) al registre EntryLo

- TLBWR = "TLB Write Random"
  - Selecciona una entrada del TLB aleatòriament
  - Hi escriu el contingut de EntryHi (VPN) i EntryLo (traducció)
- **ERET** = "Exception Return"
  - Còpia PC = EPC
  - Posa el bit EXL = 0

Fallada de TLB en MIPS

Què passa si en una fallada de TLB el bit V val 0?

- Durant una fallada de TLB
  - La rutina TLBmiss **no** comprova el **bit de presència V**
  - Quan TLBmiss acaba, retorna a la instrucció que ha fallat

Fallada de TLB en MIPS

Què passa si en una fallada de TLB el bit V val 0?

- Durant una fallada de TLB
  - La rutina TLBmiss **no** comprova el **bit de presència V**
  - Quan TLBmiss acaba, retorna a la instrucció que ha fallat
- Quan la instrucció es reexecuta
  - El TLB (resulta un hit) comprova el bit de presència V
  - Si V=1, la instrucció s'executa normalment
  - Si V=0, produeix excepció de **fallada de pàgina**, i s'invoca la RSE

El TLB de MIPS (recordatori)

Funció del bit V del TLB

- És una còpia del bit de presència (P) de la TP
- Indica si la pàgina està en MP o solament en disc
- No intervé per determinar si és fallada de TLB o no
  - La fallada de TLB sols depèn de si es troba el VPN o no
- El bit V intervé quan reemplaçem una entrada del TLB
  - L'algorisme dóna preferència a ocupar entrades amb V=0

El TLB de MIPS (recordatori)

Funció del bit D del TLB

- Quan en una fallada de pàgina la copiem del disc a MP
  - S'inicialitza el bit D a la TP i al TLB (0 per lectura, 1 per escriptura)
  - El bit D indica si la pàgina en MP s'ha modificat respecte al disc
    - Podem dir que “els stores escriuen en disc amb *escriptura retardada*”

El TLB de MIPS (recordatori)

Funció del bit D del TLB

- Quan en una fallada de pàgina la copiem del disc a MP
  - S'inicialitza el bit D a la TP i al TLB (0 per lectura, 1 per escriptura)
  - El bit D indica si la pàgina en MP s'ha modificat respecte al disc
    - Podem dir que “els stores escriuen en disc amb *escriptura retardada*”
- En una fallada de TLB
  - Copiem la PTE al TLB, incloent el bit D

El TLB de MIPS (recordatori)

Funció del bit D del TLB

- Quan en una fallada de pàgina la copiem del disc a MP
  - S'inicialitza el bit D a la TP i al TLB (0 per lectura, 1 per escriptura)
  - El bit D indica si la pàgina en MP s'ha modificat respecte al disc
    - Podem dir que “els stores escriuen en disc amb *escriptura retardada*”
- En una fallada de TLB
  - Copiem la PTE al TLB, incloent el bit D
- Si un store fa encert al TLB i $D=0$ (**1er store** a la pàgina)
  - Es posa $D=1$ al TLB

El TLB de MIPS (recordatori)

Funció del bit D del TLB

- Quan en una fallada de pàgina la copiem del disc a MP
  - S'inicialitza el bit D a la TP i al TLB (0 per lectura, 1 per escriptura)
  - El bit D indica si la pàgina en MP s'ha modificat respecte al disc
    - Podem dir que “els stores escriuen en disc amb *escriptura retardada*”
- En una fallada de TLB
  - Copiem la PTE al TLB, incloent el bit D
- Si un store fa encert al TLB i $D==0$ (**1er store** a la pàgina)
  - Es posa $D=1$ al TLB
  - Es posa $D=1$ a la TP, generant l'excepció de "pàgina modificada"
    - El SO comprova els permisos d'escriptura, i actualitza el bit D

El TLB de MIPS (recordatori)

Funció del bit D del TLB

- Quan en una fallada de pàgina la copiem del disc a MP
  - S'inicialitza el bit D a la TP i al TLB (0 per lectura, 1 per escriptura)
  - El bit D indica si la pàgina en MP s'ha modificat respecte al disc
    - Podem dir que “els stores escriuen en disc amb *escriptura retardada*”
- En una fallada de TLB
  - Copiem la PTE al TLB, incloent el bit D
- Si un store fa encert al TLB i $D==0$ (**1er store** a la pàgina)
  - Es posa $D=1$ al TLB
  - Es posa $D=1$ a la TP, generant l'excepció de "pàgina modificada"
    - El SO comprova els permisos d'escriptura, i actualitza el bit D
- El bit D del TLB es manté consistent amb el de la TP
  - Simplifica el posterior reemplaçament d'entrades al TLB
  - Podem dir que “D s'escriu a MP amb *escriptura immediata*”
  - És l'únic bit del TLB que el programa pot modificar (posar a 1)

L'excepció de crida al sistema

- El sistema operatiu (SO) proporciona accés segur i eficient als recursos compartits
  - Memòria física
  - Dispositius d'E/S
  - Processador (execució concurrent de múltiples programes)

L'excepció de crida al sistema

- El sistema operatiu (SO) proporciona accés segur i eficient als recursos compartits
  - Memòria física
  - Dispositius d'E/S
  - Processador (execució concurrent de múltiples programes)
- El SO s'executa en **mode sistema** (EXL=1), que li permet...
  - ... accedir a la regió de memòria (codi/dades) del SO
    - Adreces virtuals amb bit 31 igual a 1
    - L'accés en mode usuari causa l'excepció ExcCode=AdEL o AdES

L'excepció de crida al sistema

- El sistema operatiu (SO) proporciona accés segur i eficient als recursos compartits
  - Memòria física
  - Dispositius d'E/S
  - Processador (execució concurrent de múltiples programes)
- El SO s'executa en **mode sistema** (EXL=1), que li permet...
  - ... accedir a la regió de memòria (codi/dades) del SO
    - Adreces virtuals amb bit 31 igual a 1
    - L'accés en mode usuari causa l'excepció ExcCode=AdEL o AdES
  - ... executar instruccions privilegiades
    - Com les que operen sobre el CP0
    - L'execució en mode usuari causa l'excepció ExcCode=CpU

L'excepció de crida al sistema

- L'accés als serveis del SO es fa amb una excepció
  - En MIPS, amb la instrucció **syscall**
  - L'excepció (codi ExcCode=Sys) activa el mode sistema (EXL=1)
  - I salta a la RSE, que és part del SO

L'excepció de crida al sistema

- L'accés als serveis del SO es fa amb una excepció
  - En MIPS, amb la instrucció **syscall**
  - L'excepció (codi ExcCode=Sys) activa el mode sistema (EXL=1)
  - I salta a la RSE, que és part del SO
- Funciona com una crida a subrutina...
  - Es posa en \$v0 el **codi del servei** que es sol·licita
    - El SO té una subrutina per a cada servei
  - Els **paràmetres**, en \$a0-\$a3 (\$f12, \$f14 els de coma flotant)
  - Es fa la crida amb **syscall** (no pas amb jal !)
  - El **valor de retorn** (si n'hi ha) es passa en \$v0 (o \$f0 si és *float*)

L'excepció de crida al sistema

- L'accés als serveis del SO es fa amb una excepció
  - En MIPS, amb la instrucció **syscall**
  - L'excepció (codi ExcCode=Sys) activa el mode sistema (EXL=1)
  - I salta a la RSE, que és part del SO
- Funciona com una crida a subrutina...
  - Es posa en \$v0 el **codi del servei** que es sol·licita
    - El SO té una subrutina per a cada servei
  - Els **paràmetres**, en \$a0-\$a3 (\$f12, \$f14 els de coma flotant)
  - Es fa la crida amb **syscall** (no pas amb jal !)
  - El **valor de retorn** (si n'hi ha) es passa en \$v0 (o \$f0 si és *float*)
- A diferència de les subrutines...
  - L'excepció salta a un punt d'entrada únic del SO (la RSE)
  - L'excepció activa el mode sistema, i inhibeix interrupcions

L'excepció de crida al sistema

- Alguns codis de servei del SO

Servei	Codi	Paràmetres	Resultat
print_int	1	\$a0 = int	
print_float	2	\$f12 = float	
print_double	3	\$f12 = double	
print_string	4	\$a0 = string	
read_int	5		\$v0 = integer
read_float	6		\$f0 = float
read_double	7		\$f0 = double
read_string	8	\$a0 = buffer, \$a1 = length	
sbrk	9	\$a0 = amount	\$v0 = address
exit	10		
print_char	11	\$a0 = char	
read_char	12		\$v0 = char
open	13	\$a0 = filename (string) \$a1 = flags, \$a2 = mode	\$a0 = file descriptor
read	14	\$a0 = file descriptor, \$a1 = buffer, \$a2 = length	\$a0 = num chars read
write	15	\$a0 = file descriptor, \$a1 = buffer, \$a2 = length	\$a0 = num chars written
close	16	\$a0 = file descriptor	
exit2	17	\$a0 = result	

L'excepció de crida al sistema

- Programa exemple que fa crides al sistema

```
.data
cadena:      .asciiz "Introdueix una frase\n"
.text
...
li    $v0, 4      # crida num 4: print_string(char *p)
la    $a0, cadena
syscall

li    $v0, 10     # crida num 10: exit()
syscall
```


Les interrupcions d'E/S

- Els dispositius d'E/S només són accessibles per al SO
  - Els programes d'usuari hi poden accedir sol·licitant-ho al SO
  - Per mitjà d'una crida al sistema

Les interrupcions d'E/S

- Els dispositius d'E/S només són accessibles per al SO
  - Els programes d'usuari hi poden accedir sol·licitant-ho al SO
  - Per mitjà d'una crida al sistema
- Les operacions d'E/S tenen latències enormes
  - La comunicació amb la CPU requereix **sincronització**

Les interrupcions d'E/S

- Els dispositius d'E/S només són accessibles per al SO
  - Els programes d'usuari hi poden accedir sol·licitant-ho al SO
  - Per mitjà d'una crida al sistema
- Les operacions d'E/S tenen latències enormes
  - La comunicació amb la CPU requereix **sincronització**
- Sincronització per **enquesta**
  - El programa espera que el dispositiu estigui llest, consultant repetidament el seu estat (espera activa)

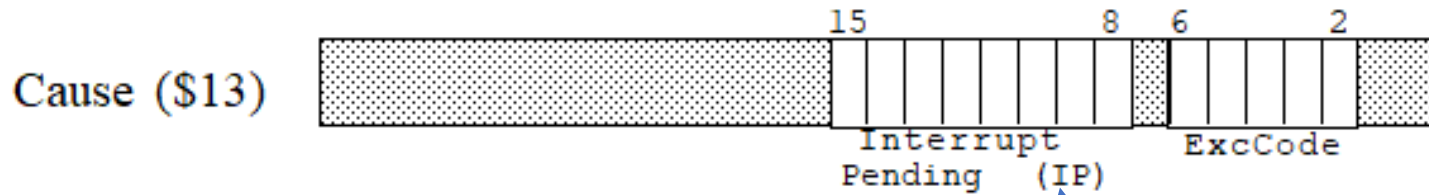
```
do {  
    estat = consultar_estat_dispositiu();  
while (estat != READY);
```

Les interrupcions d'E/S

- Els dispositius d'E/S només són accessibles per al SO
  - Els programes d'usuari hi poden accedir sol·licitant-ho al SO
  - Per mitjà d'una crida al sistema
- Les operacions d'E/S tenen latències enormes
  - La comunicació amb la CPU requereix **sincronització**
- Sincronització per **enquesta**
  - El programa espera que el dispositiu estigui llest, consultant repetidament el seu estat (espera activa)

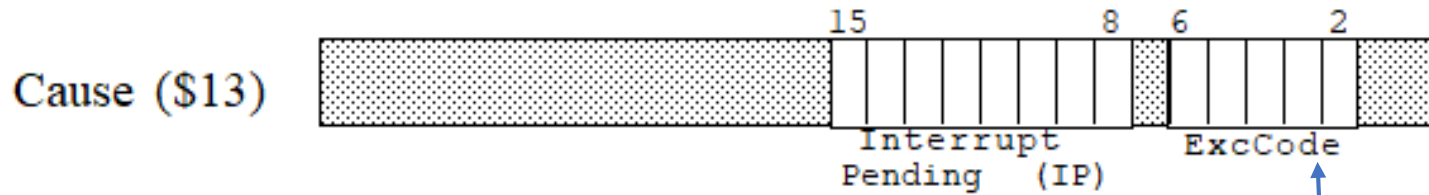
```
do {  
    estat = consultar_estat_dispositiu();  
while (estat != READY);
```
- Sincronització per **interrupcions**
  - El SO executa altres programes mentre el dispositiu estigui ocupat (millor utilització de la CPU)
  - Quan el dispositiu està llest, avisa a la CPU, activant un senyal de **petició d'interrupció** (INT)

Les interrupcions d'E/S en MIPS

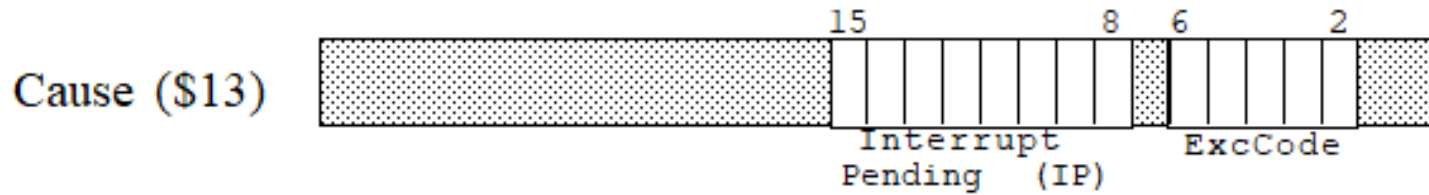
- Quan un dispositiu finalitza l'operació o necessita atenció
  - Sol·licita interrupció activant el senyal INT (asíncron)
  - La instrucció en curs d'execució no es pot interrompre
  - La petició queda pendent i anotada al bit IP_i associat al dispositiu
  - Múltiples peticions poden quedar registrades al camp IP

Les interrupcions d'E/S en MIPS

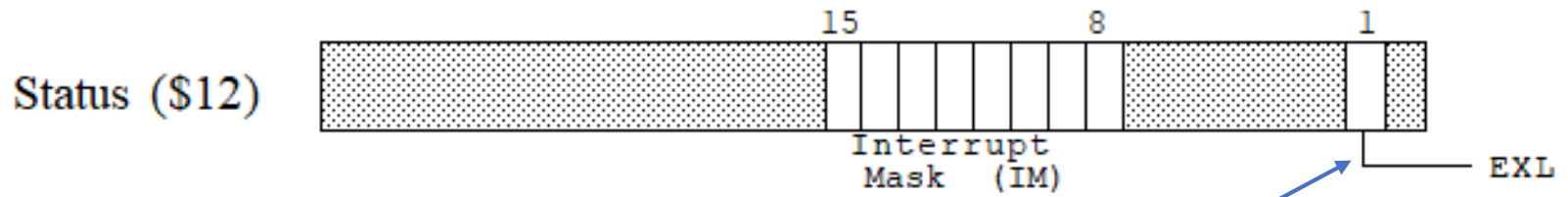
- Quan un dispositiu finalitza l'operació o necessita atenció
  - Sol·licita interrupció activant el senyal INT (asíncron)
  - La instrucció en curs d'execució no es pot interrompre
  - La petició queda pendent i anotada al bit IP_i associat al dispositiu
  - Múltiples peticions poden quedar registrades al camp IP
- Quan finalitza la instrucció en curs i s'incrementa el PC
  - El processador comprova les peticions pendents del camp IP
  - Si hi ha algun bit $IP_i=1$, es genera una excepció (ExcCode=Int)

Les interrupcions d'E/S en MIPS

- Quan un dispositiu finalitza l'operació o necessita atenció
  - Sol·licita interrupció activant el senyal INT (asíncron)
  - La instrucció en curs d'execució no es pot interrompre
  - La petició queda pendent i anotada al bit IP_i associat al dispositiu
  - Múltiples peticions poden quedar registrades al camp IP
- Quan finalitza la instrucció en curs i s'incrementa el PC
  - El processador comprova les peticions pendents del camp IP
  - Si hi ha algun bit $IP_i=1$, es genera una excepció ($ExcCode=Int$)
- Quan la RSE fa el tractament de la interrupció
  - Ho notifica al dispositiu (senyal INTA)
  - El dispositiu desactiva la petició (senyal INT)
  - El bit IP_i es desactiva

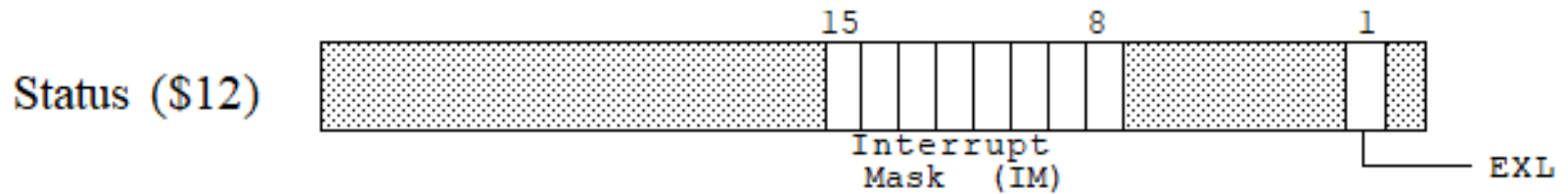
Les interrupcions d'E/S en MIPS

- Quan s'invoca la RSE, es posa el bit EXL=1
  - La rutina s'executa en mode sistema
  - Queden **deshabilitades TOTES les interrupcions** (s'ignoren)

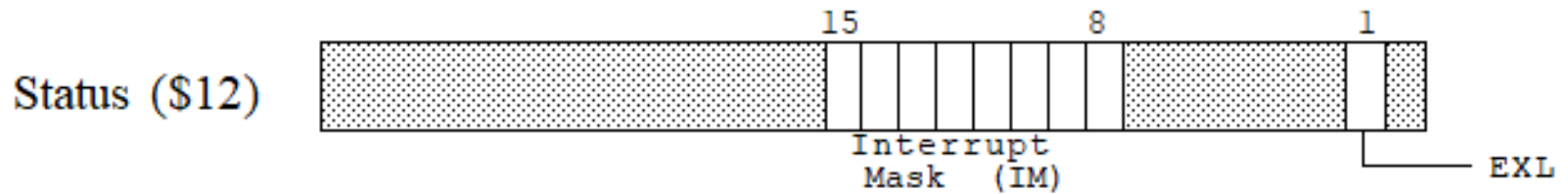

Les interrupcions d'E/S en MIPS

- Quan s'invoca la RSE, es posa el bit EXL=1
  - La rutina s'executa en mode sistema
  - Queden **deshabilitades TOTES les interrupcions** (s'ignoren)
  - El SO també pot **deshabilitar selectivament** les interrupcions del dispositiu i posant $IM_i = 0$ al registre Status

Les interrupcions d'E/S en MIPS

- Quan s'invoca la RSE, es posa el bit $EXL=1$
  - La rutina s'executa en mode sistema
  - Queden **deshabilitades TOTES les interrupcions** (s'ignoren)
  - El SO també pot **deshabilitar selectivament** les interrupcions del dispositiu i posant $IM_i = 0$ al registre Status
- Si el dispositiu i sol·licita interrupció (senyal INT)
  - Sols es genera una excepció si $IM_i = 1$ i $EXL=0$

Les interrupcions d'E/S en MIPS

- Identificació del dispositiu per software
  - La RSE comprova els camps IP i IM per determinar quin dispositiu ha d'atendre
  - Si hi ha múltiples peticions, estableix un sistema de prioritats
  - També pot passar que no hi hagi cap petició
    - Si el dispositiu no ha mantingut la petició activa prou temps
    - P.ex. si les interrupcions han estat massa temps inhibides